

Zánět, hojení a reparační.

Michal Hendrych

Zánět

- ▶ Uniformní obranná a reparativní odpověď organismu na poškození tkáně.
- ▶ Hlavní komponenty zánětu:
  - ▶ Reakce cév (dilatace cév se zvýšením permeability)
  - ▶ Buněčná odpověď (aktivace mediátorů zánětu a jejich migrace do místa zánětu)
- ▶ **Zánětlivá odpověď:**
  - Rozpoznání patogenní noxy
  - Aktivace, zmnožení a migrace leukocytů
  - Odstranění patogenní noxy
  - Regulace zánětlivé odpovědi
  - Zhojení (případně reparace postižené tkáně)
- ▶ **Východiska akutního zánětu:**
  - Eliminace patogenní noxy, zastavení zánětlivé reakce a reparace a restituce tkáně
  - Nepodaří-li se odstranit patogenní noxu zánět přechází do chronicity
  - Extenzivní destrukce tkáně s jizvením

Akutní zánět

Stimuly vedoucí k rozvoji akutního zánětu:

- ▶ Infekce (bakteriální, virová, mykotická, parazitární)
- ▶ Trauma, fyzikální a chemické vlivy
- ▶ Nekróza tkáně (ischemie tkáně)
- ▶ Cizí tělesa
- ▶ Imunitní reakce (=hypersenzitivní reakce) proti nepatogenním částicím či vlastním tkáním (patologická reakce)

Makroskopické projevy akutního zánětu (Celsovy znaky)

- ▶ Rubor (zarudnutí)
- ▶ Calor (zvýšená teplota)
- ▶ Dolor (bolestivost)
- ▶ Tumor (otok)
- ▶ Functio laesa (ztráta funkce poškozené tkáně)

Počáteční stádium akutního zánětu

► Reakce cév

- *vasodilatace* - chemické mediátory vedou k dilataci cév a zpomalení toku krve (např. histamin) - projeví se jako *erytém* a *stáza*

► Zvýšená permeabilita cév a tvorba na proteiny bohatého exudátu

- Spuštěna histaminem, kininy, ... → rozšíření meziendoteliálních prostorů (zvýšená prostupnost stěny cév → proteiny)

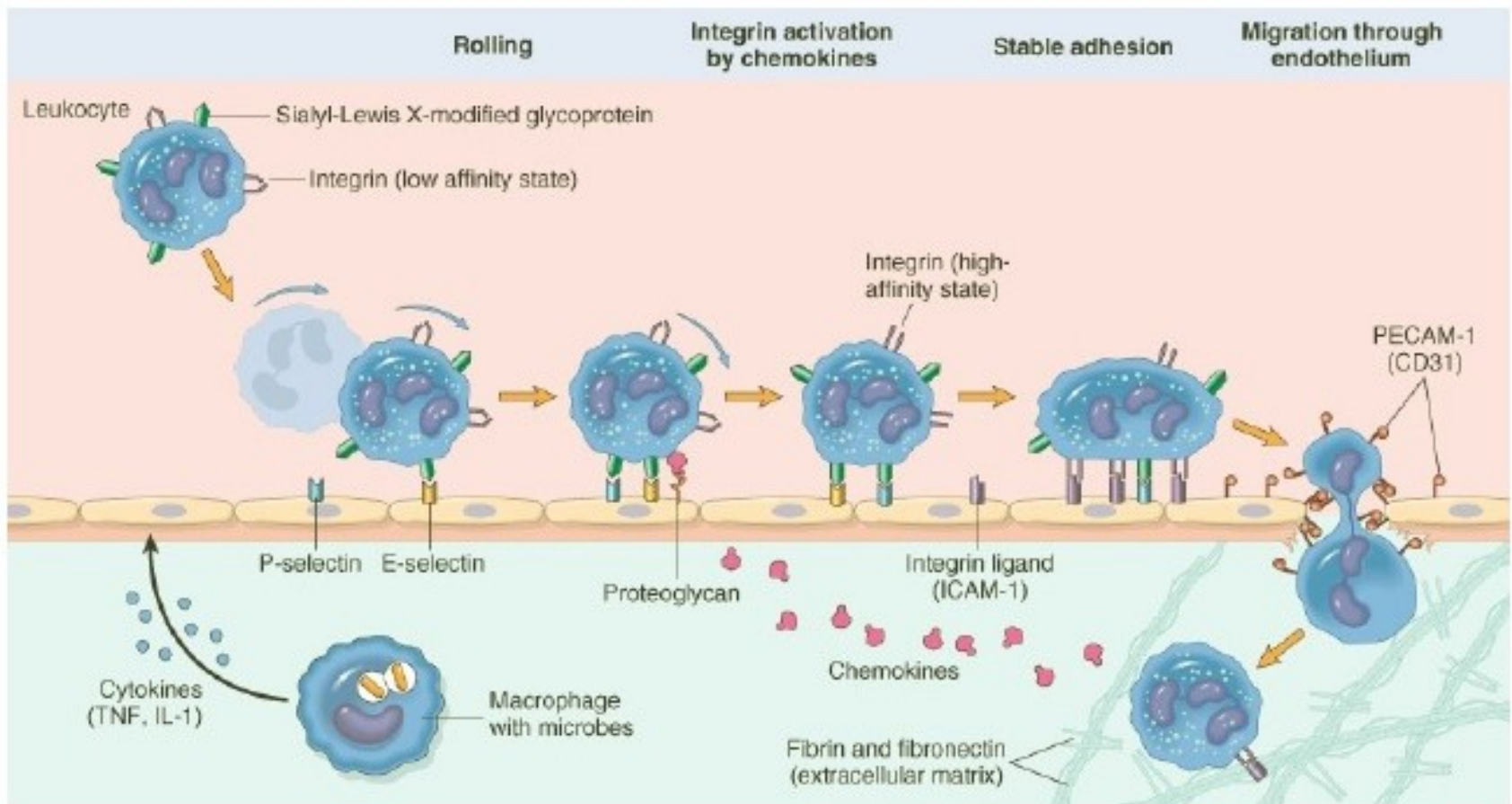
► Tvorba buněčného exudátu

- Leukocyty se kumulují v cévách v místě zánětu a migrují skrz zvýšeně permeabilní stěnu cév do tkání - aktivované se podílí na eliminaci patogenu
- Neutrofily převažují v počátečních fázích zánětu, později nahrazeny makrofágy.

► Reakce lymfatických cév

- Zvýšení toku lymfy, reaktivní lymfangitida, lymfadenitida

Proces migrace leukocytů

Efektorová funkce leukocytů

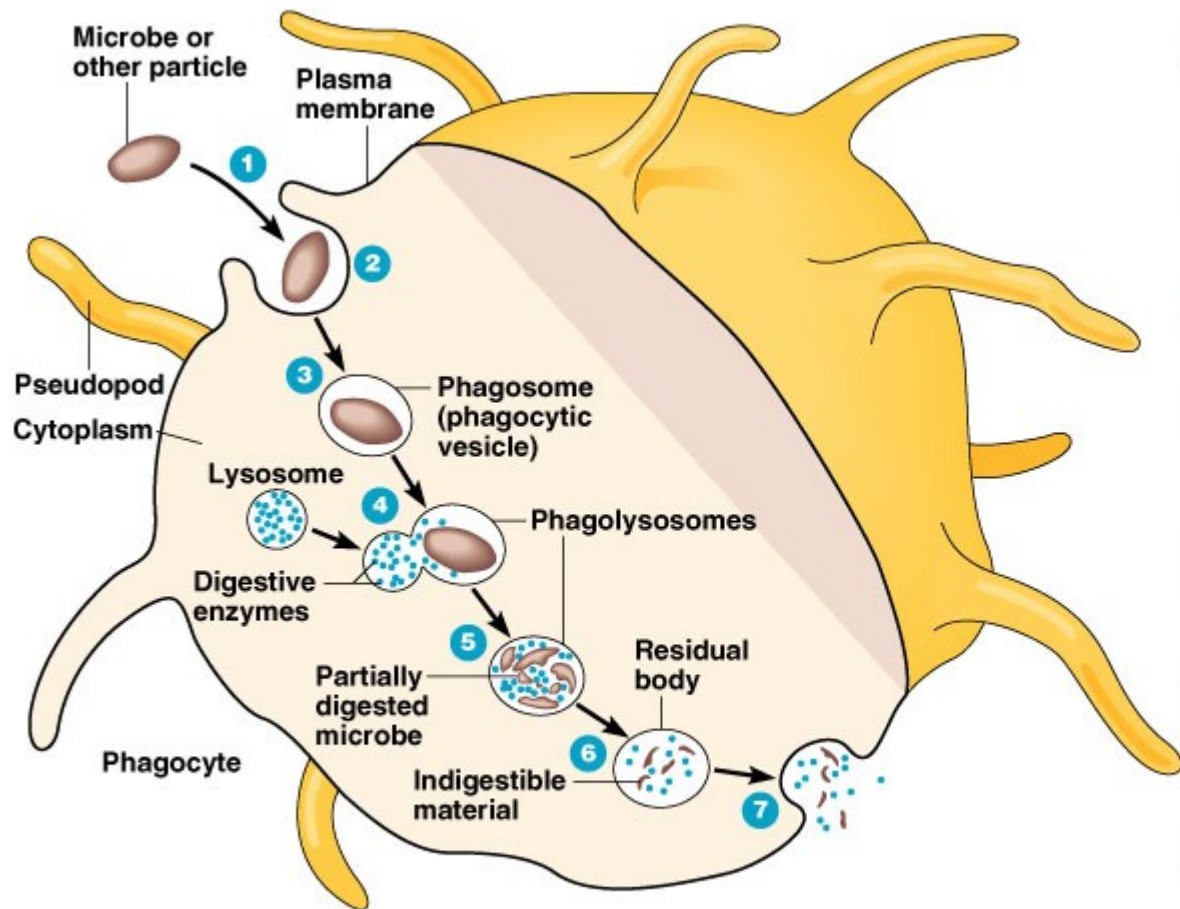
- ▶ Leukocyty eliminují mikroby a mrtvé buňky fagocytózou (s následnou destrukcí ve fagolysosomech)
- ▶ Destrukce způsobená volnými radikály (ROS, NOS) generovanými aktivovanými leukocyty a lysosomálními enzymy
- ▶ Enzymy a ROS mohou být vyplaveny do extracelulárního prostoru
- ▶ Při zánětu dochází k poškození i normálních tkání (patologické následky zánětu)

Fagocytóza

- ▶ Rozpoznání cizorodého antigenu a jeho navázání na leukocyt
- ▶ Pohlcení s následným vytvořením fagocytické vakuoly (fagozomu)
- ▶ Zabíjení a rozložení pohlceného materiálu

Fagocytóza

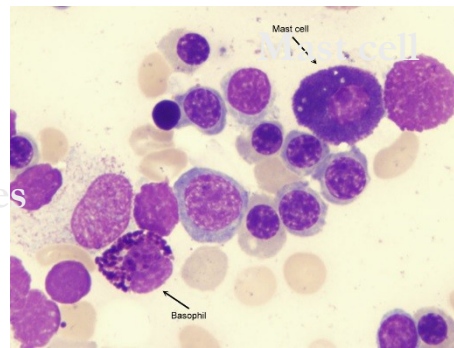
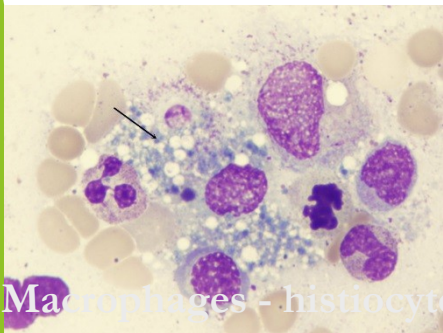
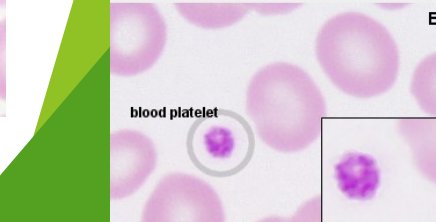
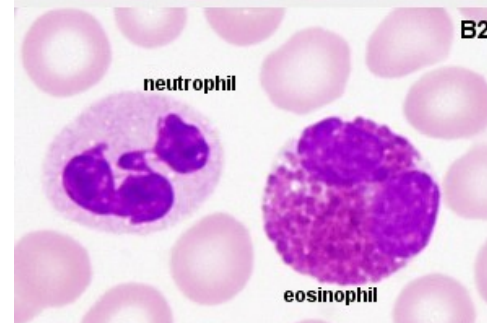
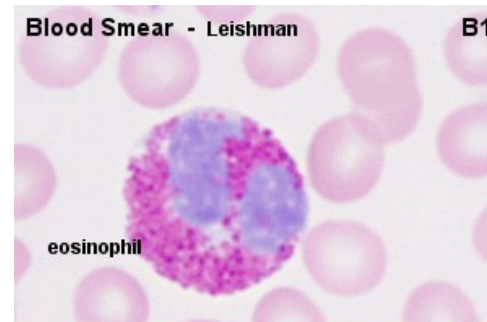
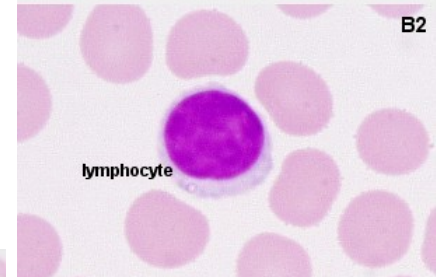
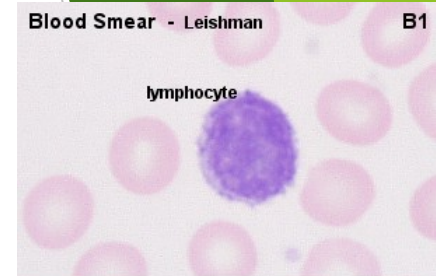

- 1 Chemotaxis and adherence of microbe to phagocyte.
- 2 Ingestion of microbe by phagocyte.
- 3 Formation of a phagosome.
- 4 Fusion of the phagosome with a lysosome to form a phagolysosome.
- 5 Digestion of ingested microbe by enzymes.
- 6 Formation of residual body containing indigestible material.
- 7 Discharge of waste materials.

(a) Phases of phagocytosis

Buňky účastníci se zánětu - součást buněčného exsudátu

- ▶ Leukocyty
  - ▶ Neutrofily
  - ▶ Eozinofily, bazofily
  - ▶ Lymfocyty
  - ▶ Plazmatické buňky
  - ▶ Makrofágy
  - ▶ Mastocyty
- ▶ Destičky
- ▶ Fibroblasty
- ▶ Erytrocyty

Zánět - mikroskopické projevy

▶ ALTERACE:

- ▶ regresivní změny až nekróza

▶ EXSUDACE:

- ▶ výstup krevních tekutin, bílkovin a formovaných elementů krevních z cév

Zánět - mikroskopické projevy

▶ PROLIFERACE:

- ▶ proliferace fibroblastů a kapilár
- ▶ tvorba granulační tkáně a vaziva

▶ IMUNITNÍ REAKCE:

- ▶ prezentace antigenu
- ▶ reakce T a B-lymfocytů
- ▶ produkce plazmatických buněk, specifických protilátek
- ▶ tvorba paměťových buněk

Klasifikace zánětu:

- ▶ akutní
- ▶ chronický

- ▶ nespecifický
- ▶ specifický (granulomatózní)

Záněty NESPECIFICKÉ

Klasifikace:

- ▶ alterativní:
  - ▶ převládá alterace/poškození tkáně
  - ▶ ***infekční hepatitidy, prionózy [Creutzfeld-Jacob, BSE], difterická myokarditis***
- ▶ exsudativní:
  - ▶ nejčastější, v popředí exsudace
  - ▶ povrchové a hluboké
  - ▶ ***Serózní, fibrinózní, nehnisavý, hnisavý, gangrenózní***
- ▶ proliferativní:
  - ▶ převládá produkce vaziva

Alterativní zánět (nekróza jater)

kopie

Exsudativní zánět

- ▶ dle topografie zánětlivých změn:
  - ▶ povrchový (sliznice, serózní blány, kůže)
  - ▶ hluboký (intersticiium)
- ▶ dle složení exsudátu:
  - ▶ serózní
  - ▶ fibrinózní
  - ▶ nehnisavý
  - ▶ hnisavý
  - ▶ gangrenózní

Exsudativní záněť

▶ serózní:

- ▶ vodnatý charakter exsudátu

- ▶ málo bílkovin (fibrinogenu)

- ▶ na sliznicích - katarální (hlen)

- ▶ odeznívá utlumením exsudace

- ▶ příklady:

- ▶ **povrchový: katarální appendicitida**

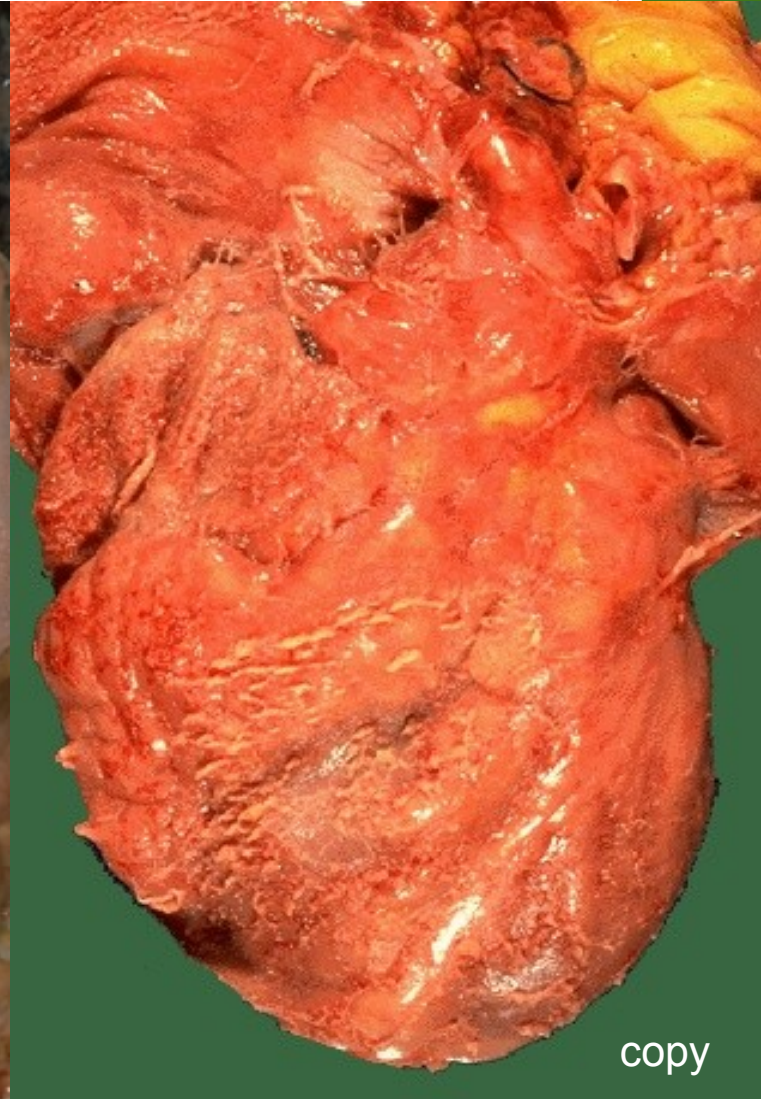
- ▶ **hluboký: urtikarie (kopřivka)**

Exsudativní zánět

- ▶ fibrinózní:
  - ▶ příměs fibrinogenu - fibrinu
    - ▶ makro žlutošedavé nálety/pablány
    - ▶ mikro eozinofilní jemná vlákna
  - ▶ hojení komplikovanější (produktivní zánět)
  - ▶ příklady:
    - ▶ povrchový na serózách:
      - ▶ fibrinózní perikarditida (při urémii) = cor villosum, hirsutum
    - ▶ povrchový na sliznicích (**PABLÁNY**):
      - ▶ pablánové záněty
    - ▶ hluboký:
      - ▶ revmatická horečka

Povrchový fibrinózní zánět seróz (cor villosum)

(Povrchový fibrinózní zánět na serózách)

Exsudativní fibrinózní zánět sliznic

Klasifikace dle rozsahu poškození sliznice:

- × **krupózní**
  - ⇒ malé postižení sliznice, pablána volně lene k povrchu
(krupozní pneumonie)
- × **difterický**
  - ⇒ hlubší nekróza sliznice, po odtržení pseudomembrány dochází ke krvácení a vzniku vředu
(pseudomembranozní kolitida)
- × **escharotický**
  - ⇒ extenzivní hluboká nekróza
(nekrotizující tracheitida u chřipky)

Exsudativní zánět

▶ nehnisavý:

▶ exsudát tvořený chronickým zánětlivým infiltrátem

(lymfocyty, plazmatické buňky = mononukleární/lymfoplasmocytický zánětlivý infiltrát)

Příklady:

▶ Intersticiální pneumonie

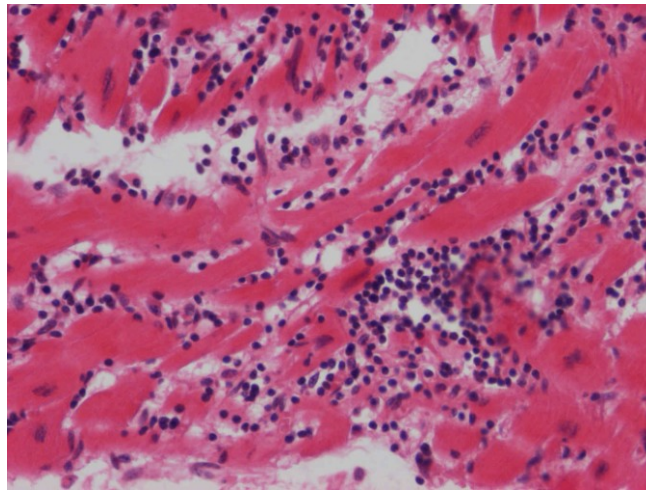
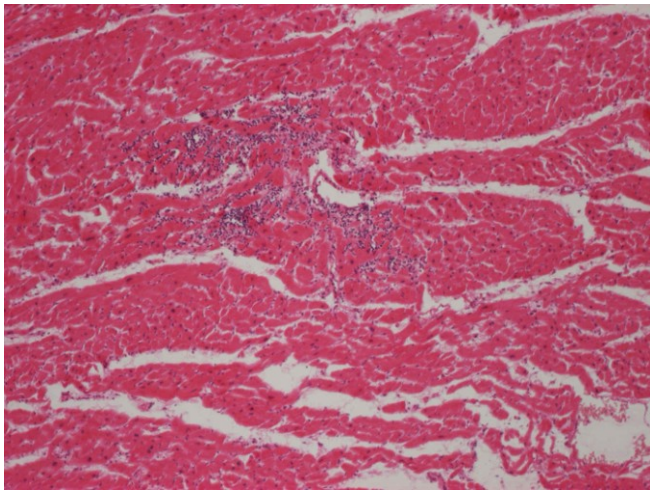
- *infekční (virové, způsobené drobnými intracelulárními bakteriemi (*Mycoplasma pneumoniae*) či mykotickými organismy (*Pneumocystis carinii*))*

- *idiopatické (v.s. autoimunitní)*

▶ Intersticiální myokarditida

▶ Hashimotova lymfocytární tyreoiditida (autoimunitní)

Nehnisavá - lymfoplazmatická - intersticiální myokarditida

Exsudativní zánět

x hnisavý:

⇒ PRODUKCE HNISU:

exsudát bohatý na neutrofilny

⇒ MAKROSKOPICKY:

produkce hnisu na povrchu či akumulace ve tkáni s tvorbou abscesů

⇒ Hojí se zastavením produkce hnisu a/nebo produktivním zánětem

⇒ příklady:

▶ **superficiální zánět mening:**

▶ hnisavá meningitida

▶ **superficiální zánět sliznic:**

▶ katarální hnisavá bronchopneumonie

▶ **hluboký (intersticiální):**

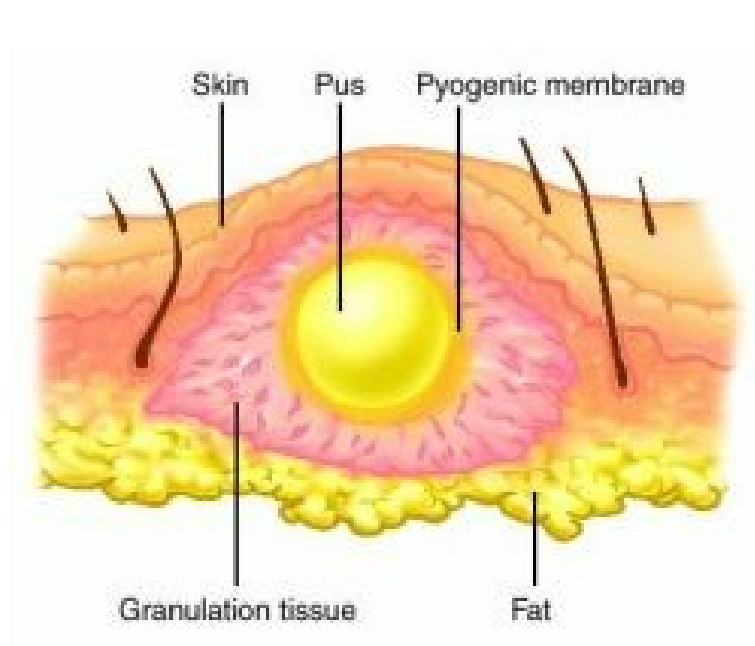
▶ flegmona (příklad - flegmonózní apendicitida)

▶ absces

Absces, flegmóna

Absces

= ohraničený hluboký hnisavý zánětlivý proces

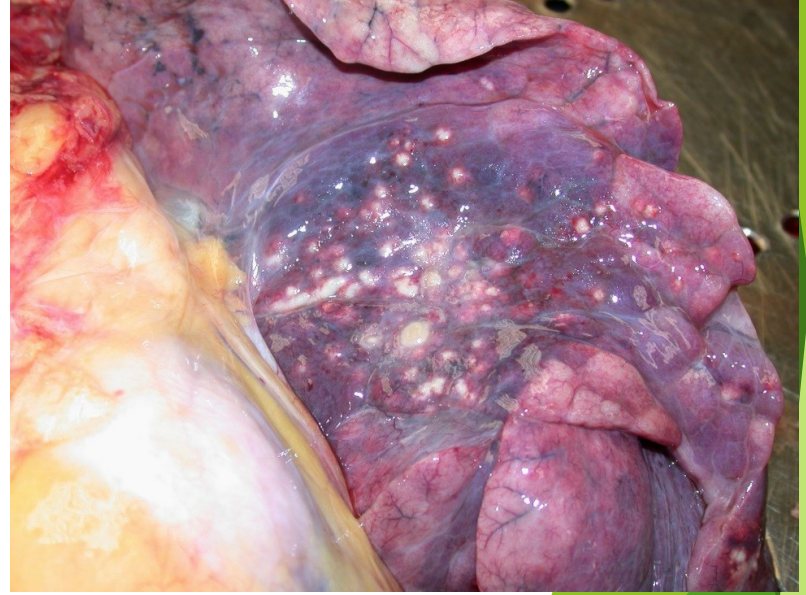
Flegmóna

= difúzní (neohraničený) hluboký hnisavý zánětlivý proces

Povrchový hnisavý zánět:
hnisavá meningitida a abscedující
bronchopneumonie

Exsudativní zánět

▶ Gangrenózní:

- ▶ nekrotické ložisko sekundárně prostoupené hnilobnými bakteriemi
- ▶ příklad: gangrenózní cholecystitida

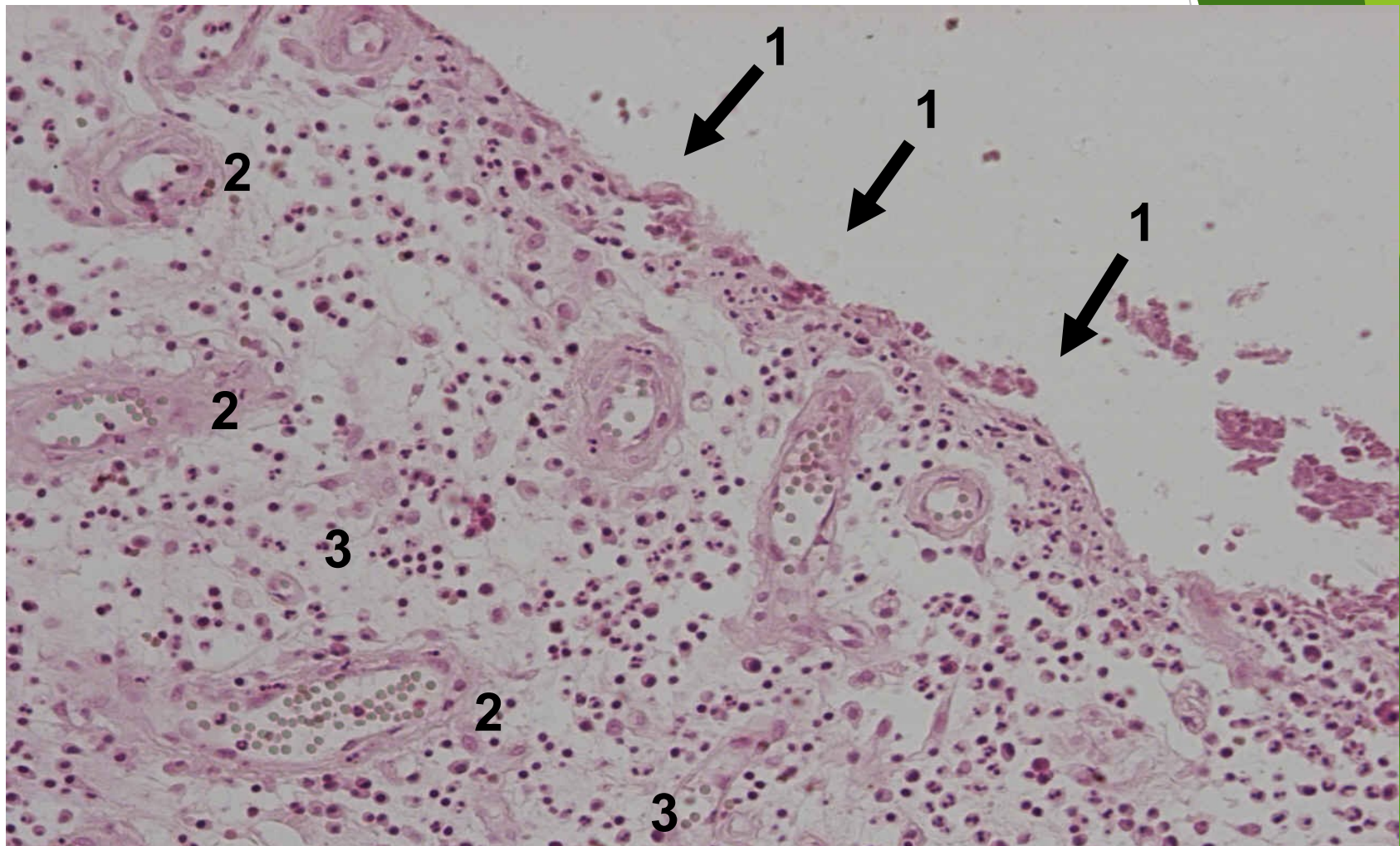
Proliferativní zánět

- ▶ Tvorba granulační tkáně a fibrotizace v průběhu hojení (reparace) defektů (rány, regresivní změny, ...).
- ▶ Poškození tkáně → granulační tkáň → jizva
- ▶ Často je proliferace výrazná u chronickém zánětu
- ▶ Primární proliferativní záněty
  - ▶ Fibromatosis - palmární, plantární, penilní

Granulační tkáň

- ▶ **mladé kolagenní vazivo vyplňující rány, vředy, fraktury, organizace trombu, hematomu**
- ▶ **Makroskopicky:**
  - ▶ **fragilní, živě červené granulace (četné klíčky kapilár)**
- ▶ **Mikroskopicky:**
  - ▶ **fibrinové vlákna**
  - ▶ **zánětlivá reakce**
  - ▶ **fibroblasty, myofibroblasty**
  - ▶ **produkce kolagenních vláken**
  - ▶ **proliferace kapilár - angiogeneze**
  - ▶ **tvorba extracelulární matrix + tkáňová remodelace, retrakce - tvorba zralé jizvy**

Granulační tkáň

- 1 povrch
- 2 proliferace cév
- 3 tkáň prostoupená zánětlivým infiltrátem

Chronický zánět

- ▶ Chronický zánět vzniká z akutního, pokud nedochází k odstranění vyvolávající příčiny akutního zánětu (například chronická osteomyelitida,...)
- ▶ Primární chronický zánět
- ▶ Rezistence infekčního patogenu k fagocytóze a intracelulární destrukci (tbc, lepra, brucelóza,...)
- Reakce na cizí těleso
- Některé autoimunitní záněty
- Specifické nemoci nejasné etiologie (IBD,...)
- Primární granulomatózní nemoci (sarkoidóza, ...)

Chronický zánět

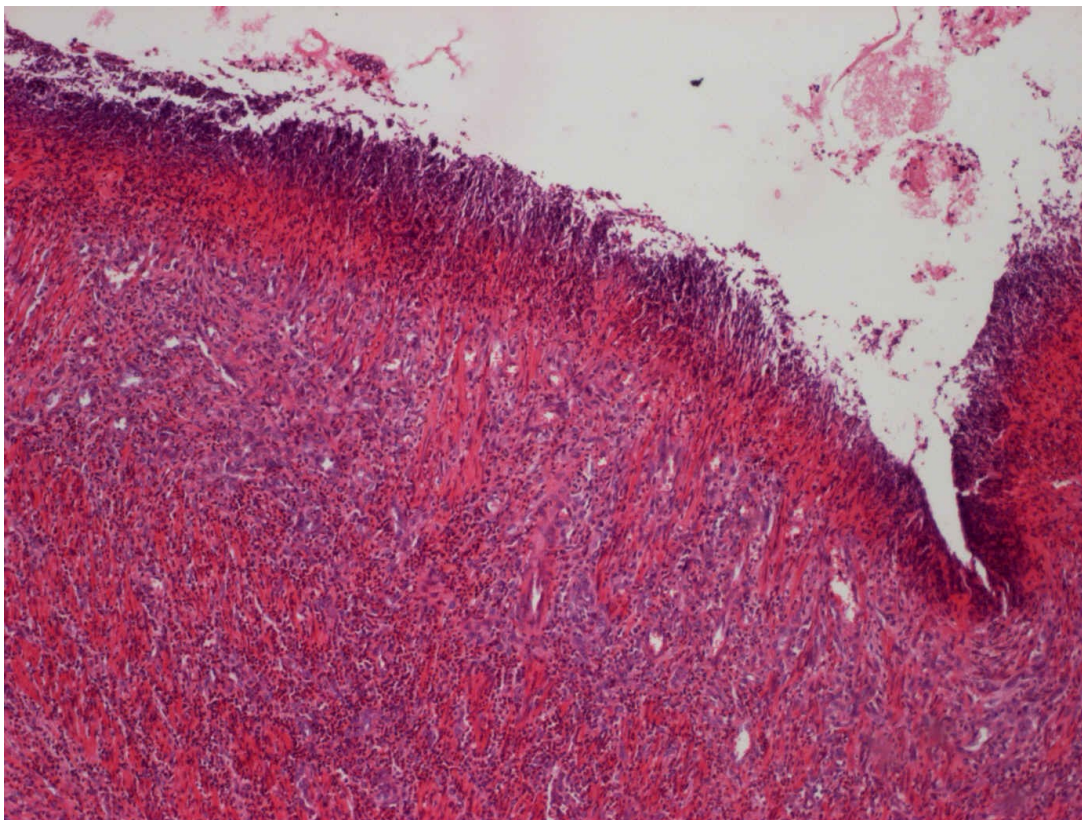
- ▶ **Dlouho trvající zánětlivá odpověď na perzistující stimulus**
→ aktivní zánět + tkáňové poškození + hojení
- ▶ **Infiltrace makrofágy, plasmatickými buňkami a lymfocyty**
- ▶ **Destrukce tkáně (produkty leukocytů zánětlivého infiltrátu)**
- ▶ **Reparace (proliferace nových cév a fibroza)**

Makroskopický vzhled chronického zánětu

- ▶ Chronický vřed
- ▶ Chronický absces
- ▶ Granulomatózní zánět
- ▶ Fibróza

Chronický peptický vřed žaludku

Mikroskopické znaky chronického zánětu

- ▶ Minimální exsudace
- ▶ Produkce granulační tkáně zrající do fibrózní tkáně
- ▶ Kontinuální destrukce tkáně + regenerace + reparace
- ▶ Chronická zánětlivá celulizace
  - Makrofágy, plasmatické buňky, lymfocyty, eozinofily, mastocyty

Granulomatózní (specifický) zánět

- ▶ Historická klasifikace zánětu:
  - ▶ „nespecifický“ /negrulomatózní zánět
    - ▶ běžný mikrobiologický obraz, např. hnisavý zánět
  - ▶ „specifický“/granulomatózní
    - ▶ mikroskopický obraz typický pro původce
- ▶ Agregované makrofágy neschopné odstranit příčinu → transformace do epiteloidních a mnohojaderných buněk → granulom
- ▶ Opožděný typ hypersenzitivity (T-lymfocyty, makrofágy, někdy eozinofily)
- ▶ Granulom typu z cizích těles x imunitní granulom

Granulomatózní zánět

- ▶ Agregáty aktivovaných makrofágů (epiteloidních buněk)
- ▶ Neimunitní granulomy (reakce na přítomnost cizích těles)
- ▶ Imunitní granulomy
  - Nekrotizující (tbc)
  - Bez nekrózy (sarkoidóza)
- ▶ Perzistentní T-lymfocytární odpověď
- ▶ Tuberkulóza - prototype granulomatózního zánětu

Příklady nemocí provázených granulomatózním zánětem

Informativní
slide

Nemoc	Původce	Tkáňová reakce
Tuberkulóza	<i>Mycobacterium tbc</i>	Kaseifikační granulom
Lepra	<i>Mycobacterium leprae</i>	Ne-kaseifikační granulom
Syfilis	<i>Treponema pallidum</i>	Gumata: ohraničené histiocytárním a plazmocytárním infiltrátem s centrální nekrózou.
Nemoc z kočičího škrábnutí	G- bakterie	Granulom s centrální nekrózou s neutrofilý
Sarkoidóza	Neznámá etiologie	Ne-kaseifikační granulom s četnými aktivovanými makrofágy
Granulomy typu z cizích těles	Odpověď na přítomnost cizího tělesa (endogenní (keratin, nekrotická kost, cholesterol krystaly) a exogenní (šicí materiál, talek, asbest), chemikálie (beryllium)	Obrovskobuněčné granulomy
Crohnova nemoc (IBD)	Imunitní reakce na vlastní antigeny i střevních bakterií	Ne-kaseifikační granulom ve stěně střeva + chronický zánětlivý infiltrát

Tuberkulóza

▶ etiologie

- ▶ *Mycobacterium tuberculosis*

- ▶ Barvení - Ziehl-Neelsen, acido-rezistentní bakterie , kultivace nebo PCR

▶ tuberkulózní granulom - základní morfolgie:

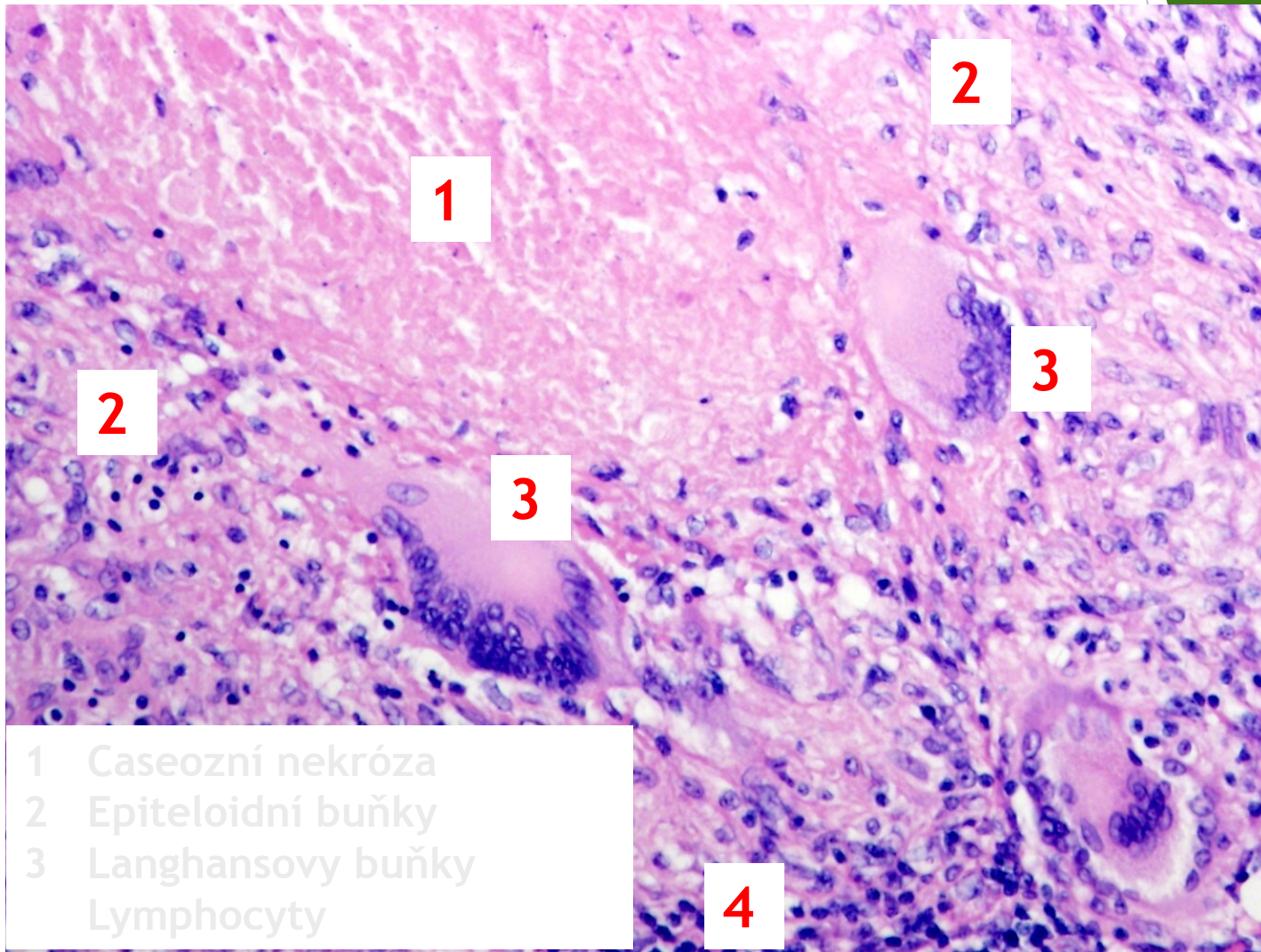
- ▶ centrální kaseózní nekróza (s bazofilními jadernými fragmenty)

- ▶ epiteloidními makrofágy

- ▶ mnohojaderné Langhansovy obrovské buňky (vznikají fúzí makrofágů)

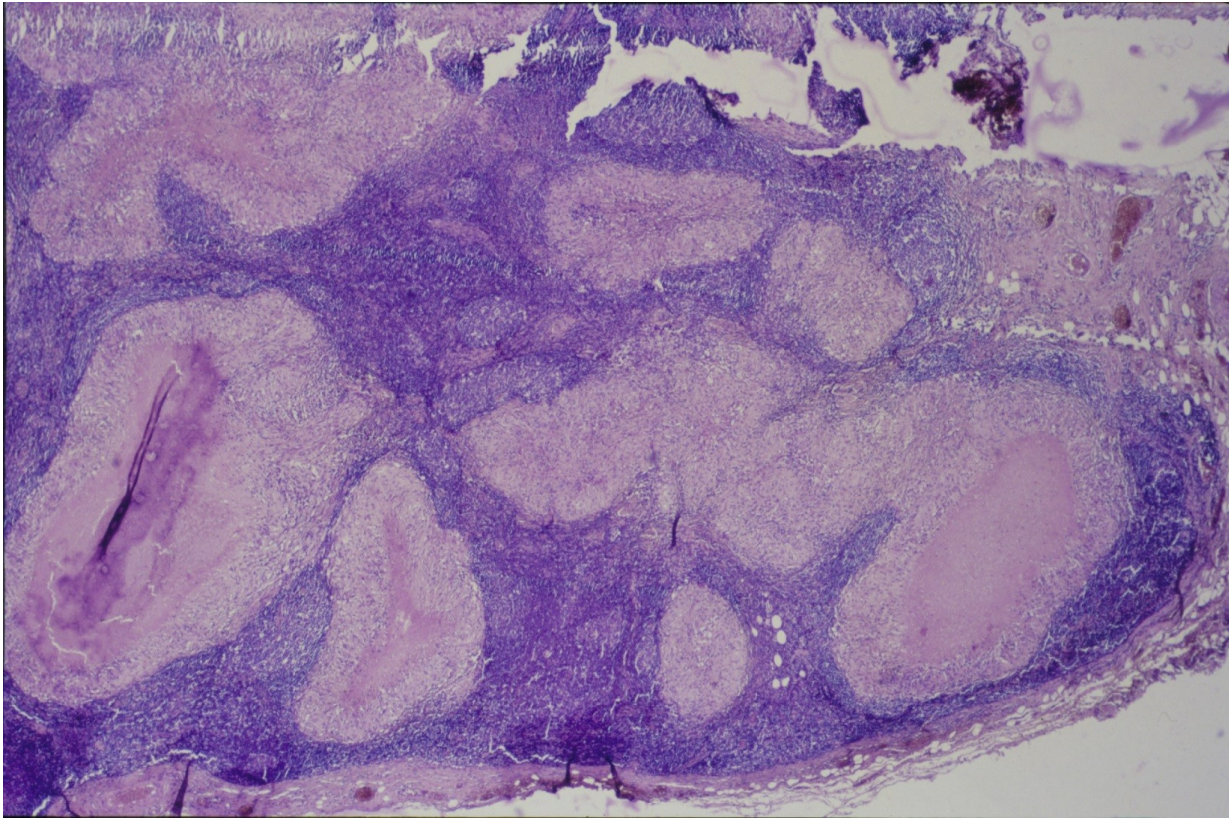
- ▶ okraj tvořený T-lymfocyty

Tuberkulózní granulom

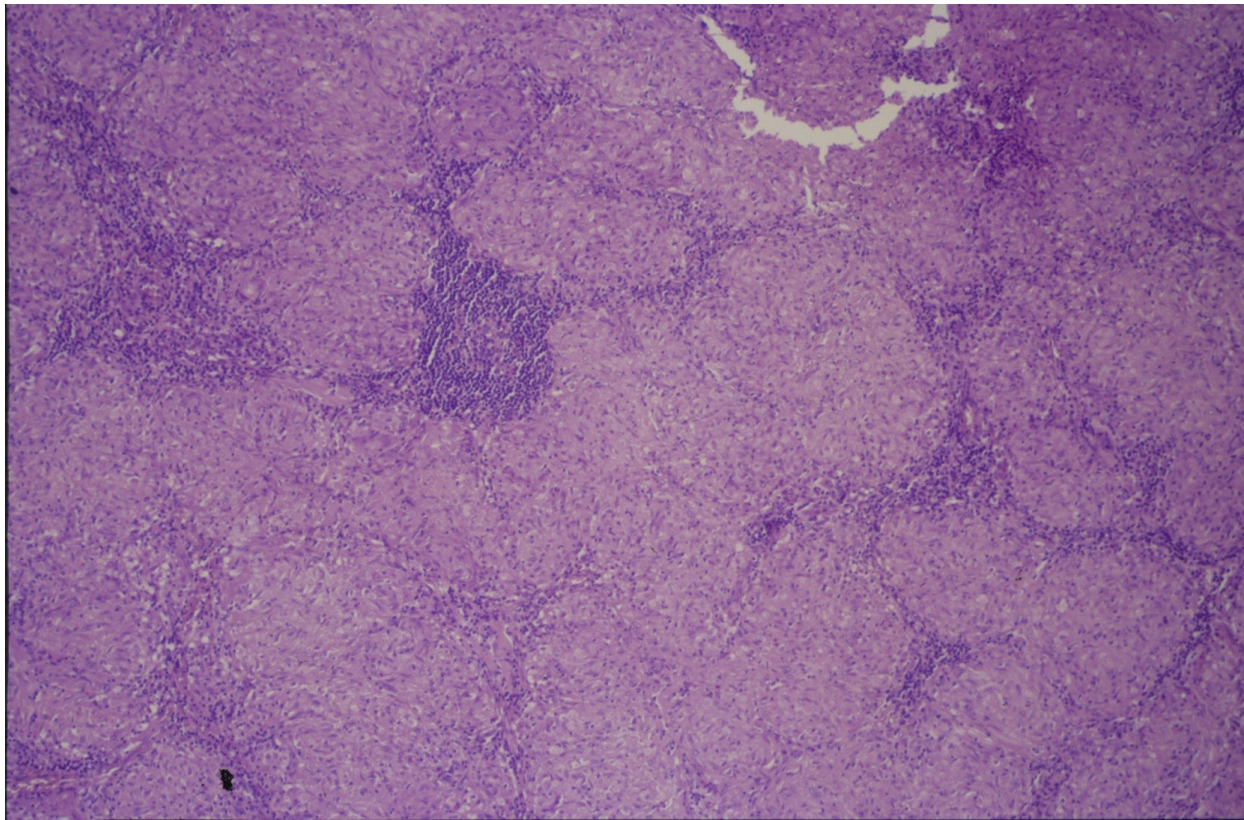
- 1 Caseózní nekróza
- 2 Epiteloidní buňky
- 3 Langhansovy buňky
- Lymphocyty

Granulomatózní - hnisavá lymfadenitida -
onemocnění z kočičího škrábnutí.

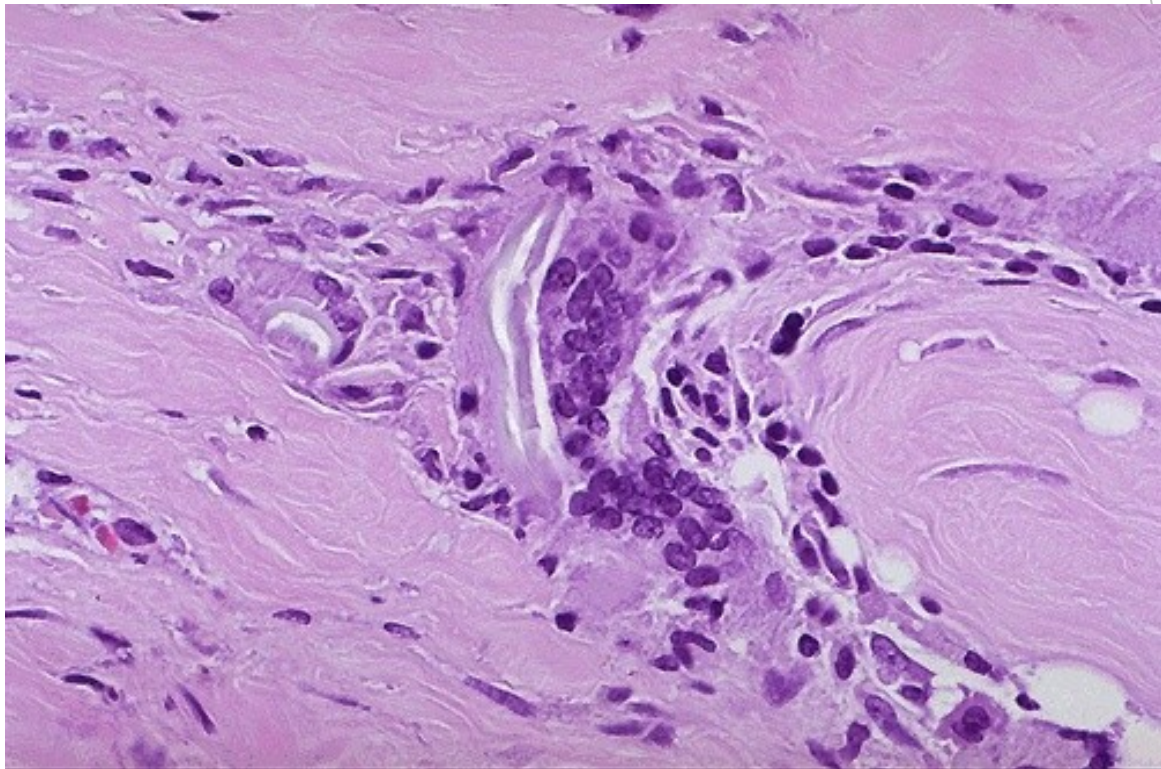

Sarkoidóza lymfatické uzliny

Granulomatozní obrovskobuněčná reakce
typu kolem cizích těles.

Progresivní změny

▶ Hojení defektů tkáně

- ▶ Regenerace
- ▶ Reparace
  - ▶ V průběhu hojení se regenerace a reparace často kombinují

▶ Tkáňová adaptace na změnu podmínek

- ▶ Hypertrofie: nárůst velikosti buňky
- ▶ Hyperplazie: zmnožení buněk
- ▶ Kombinovaná hypertrofie a hyperplazie
- ▶ Metaplazie: transformace diferencovaných buněk z jednoho buněčného typu do jiného: nastává především u epitelálních a mesenchymálních buněk, častá asociace s zvýšeným rizikem vzniku malignity (příklad- spinocelulární karcinom asociovaný se skvamózní metaplazií v bronších)

REGENERACE

- ▶ **Nahrazení poškozené tkáně identickou tkání (morfologicky i funkčně)**
- ▶ **Dle regenerační schopnosti tkáně:**
  - ▶ **Labilní tkáně**
    - ▶ Epiteliální buňky kůže, střeva,...., kostní dřev,....
    - ▶ Stálá regenerace z progenitorových buněk (rychlý náhrada starých či poškozených buněk)
  - ▶ **Stabilní**
    - ▶ Játra, ledviny (epiteliální buňky proximálního tubulu), buňky hladké svaloviny
    - ▶ Regenerace v případě poškození tkáně
  - ▶ **Permanentní (postmitotické)**
    - ▶ Neurony, buňky srdeční svaloviny
    - ▶ Terminálně diferencované buňky bez možnosti dělení za normalních podmínek, při poškození nahrazení nedochází k regeneraci

REPARACE

- ▶ Nahrazení poškození tkáně granulační tkání, postupně vyzrívající do vazivové jizvy (fibrózní vazivo)
- ▶ Může ovlivnit funkčnost orgánu
  - ▶ Jizva po infarktu myokardu
  - ▶ Fibróza plic, cirhóza,...

Komponenty tkáňového hojení

► Fibronektin

(v brzkých stádiích se uplatňuje jako nosič či lepidlo pro jiné extracelulární molekuly a buňky; přitahuje fibroblasty a makrofágy, váže a propojuje kolagenní vlákna a proteoglykany)

► Proteoglykany a elastin

(stabilizuje tkáň v průběhu reparace)

► Kolagen

(strukturální podpora, odolává tenzi a tahu, různé typy kolagenu se uplatňují v průběhu vyžívání jizvy)

Faktory ovlivňující regeneraci a reparaci

- ▶ Fysiologická variabilita (např., věk, cévní zásobení, růstové faktory)
- ▶ Celkové zdraví jedince; stav imunitního systému; psychologický/emotivní/duševní stav
- ▶ Přítomnost komorbidit (příklady):
  - Diabetes mellitus
  - Porucha perfuze
  - Hematologické nemoci
  - Rakovina (lokální a systémový efekt)
  - Inkontinence
  - Alzheimerova nemoc
  - Neurologické poruchy
  - Imobilita
- ▶ Kouření, alkohol, kofein, drogy a jiné látky
- ▶ Lokální nebo systémové; přítomnost cizích těles
- ▶ Typ tkáně
- ▶ Medikace (např., prednison, chemoterapie, radiační terapie)
- ▶ Vitamínové karence

Fáze hojení ran

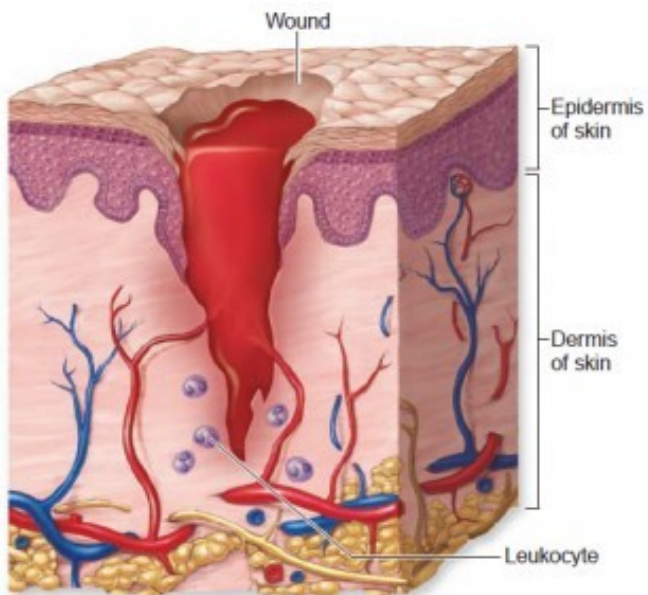
- ▶ Hemostáza a degenerace
- ▶ Zánět
- ▶ Proliferační a migrační fáze
- ▶ Remodelace a maturace
- Kontrakce rány
- Tkáňová regenerace
- Reparace tkáně (formace jizvy)

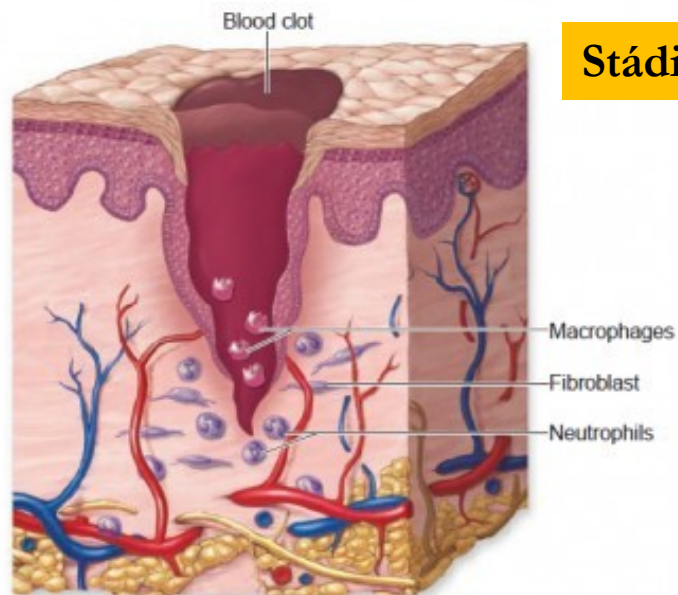
Fáze hojení rány

- ▶ Krvácení, tvorba volně lnuocí sraženiny
- ▶ Uvolnění destičkových mediátorů (produkce růstových faktorů, atrakce zánětlivé infiltrace)
- ▶ Proliferace a migrace fibroblastů, epiteliálních buněk a cévních endotelií
- ▶ Produkce fibronektinu, proteoglykanů, elastinu, kolagenu fibroblasty
- ▶ Tvorba extracelulární matrix (=sít' pro endoteliální a parenchymální buňky)
- ▶ Tvorba granulační tkáně
- ▶ Remodelace a maturace (snížení neovaskularizace a proliferace fibroblastů; transformace fibroblastů v myofibroblasty s následnou kontrakcí tkáně)
- ▶ Formace vazivové jizvy

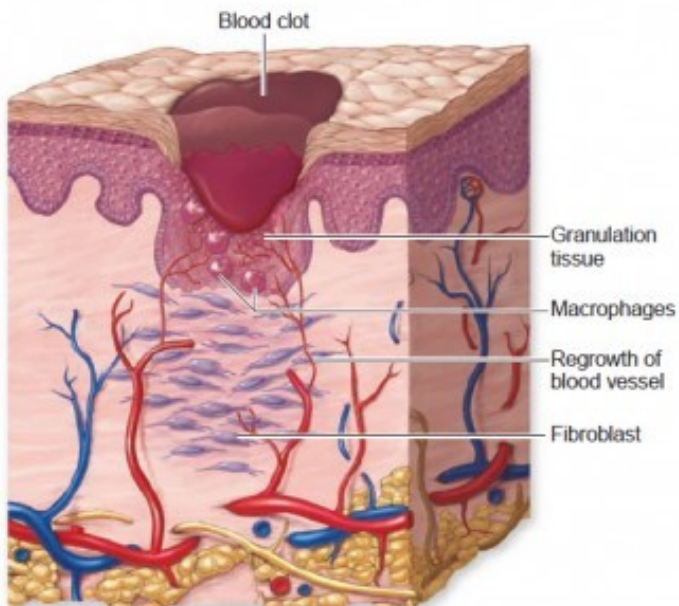
Stádia hojení rány

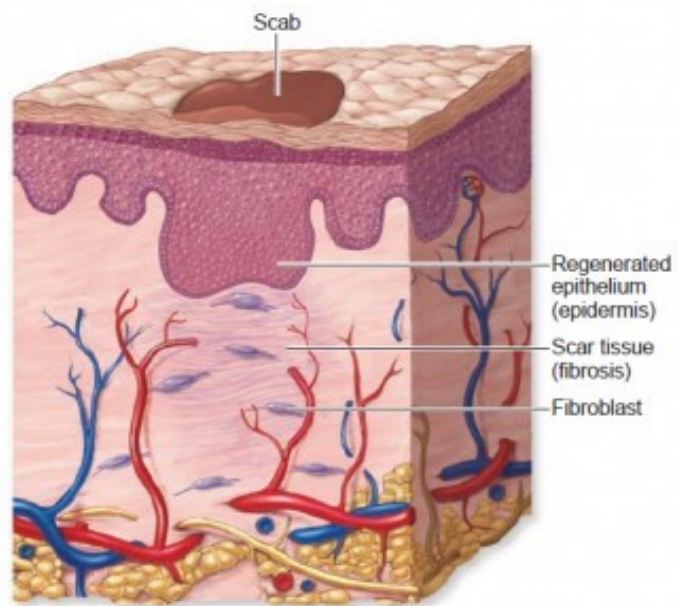
① Cut blood vessels bleed into the wound.

② Blood clot forms, and leukocytes clean wound.

③ Blood vessels regrow, and granulation tissue forms.

④ Epithelium regenerates, and connective tissue fibrosis occurs.

- ▶ **Primární hojení** - *per primam*; po těsném přiblížení okrajů rány, minimální produkce granulační tkáně vyžívající v tenkou jizvu.
- ▶ **Sekundární hojení**- *per secundam*; okraje rány spojeny produkcí granulační tkáně.
- ▶ **Terciální hojení** - *per tertiam*; dochází k němu po chirurgickém uzavření rány po několika dnech po poranění.

Keloid – hypertrofická tkáň jizvy
z důvodu excesivní produkce
kolagenu

Hojení kostní fraktury

Inflammation

Soon after a fracture occurs, a hematoma forms at the injury site. Macrophages and inflammatory leukocytes move into the damaged area to scavenge debris and begin producing the pro-inflammatory agents that initiate healing.

Soft callus

Inflammation triggers cell division and the growth of new blood vessels. Among the new cells, chondrocytes secrete collagen and proteoglycans, creating fibrocartilage that forms the soft callus.

Hard callus

Through endochondral ossification and direct bone formation, woven bone replaces the soft callus to create a hard callus around the broken fragments of bone.

Remodeling

Over time, mechanically strong, highly organized cortical bone replaces the weaker, disorganized woven bone. Because it is continually remodeled, bone is the only tissue to heal without a scar.

► **Kosterní svalovina**

- Přetnutý sval regeneruje buď růstem z nepoškozených myoblastů nebo z tzv. satelitních svalových buněk nacházejících se v pojivové tkáni a představující regenerační rezervu kosterních svalů.
- Reparace - produkcí granulační tkáně vyzávající v jizvu nahrazující poškozené svalové vlákna

► **Periferní nerv**

- Přetětí periferního nervu následuje degenerace myelinu a axonální fragmentace
- Proliferace Schwannových buněk s tvorbou “vodících tubulů“ pro axony vyrůstající z nepoškozených těl neuronů
- Adekvátní mikrochirurgické sešití může vést k reinervace

► **Poškození šlachy**

- Regenerace proliferací tenoblastů z okrajů rány
- Reparace následkem produkce proliferace cév a fibroblastů z okolní pojivové tkáně

► **Poškození ligamenta**

- Hojení prochází klasickými fázemi (krvácení, zánět, reparace a remodelace)
- Některé se hojí špatně

► **Poškození chrupavky a hojení**

- Hojení chrupavky je zpravidla velmi pomalé a záleží na vzdálenosti od periostu.
- Kloubní chrupavka postrádá vaskularizaci, vyživovaná difúzí z periostu
- Hojení fibrózní jizvou, nebo k hojení nedochází

► **Poškození synoviální membrány**

- Krvácení, hypertrofie, hyperplazie synoviálních buněk a infiltrace kulatobuněčným zánětlivým infiltrátem

► **Degenerace meziobratlového disku**

- Degenerativní změny přibývají s věkem
- Vyhřeznutí disku

Děkuji Vám za pozornost ...